

LATVIJAS UNVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Pirmā līmeņa profesionālā izglītības programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

KETIJA BRINFELDE

Kvalifikācijas darbs

**2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības veicināšana,
izmantojot pirkstiņrotālas**

Darba vadītājs:

Docente

Dr. paed.

Līga Āboltiņa

Akadēmiskais amats

Zinātniskais akadēmiskais grāds

Vārds Uzvārds

Paraksts

TUKUMS 2021

Anotācija

Kvalifikācijas darba tēma: 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības veicināšana, izmantojot pirkstiņrotaļas.

Kvalifikācijas darba autore: Ketija Brinfelde

Kvalifikācijas darba vadītāja: Dr. paed., docente Līga Āboltiņa

Pirmajā nodaļā analizēta teorētiskās nostādnes par 2-3 gadus vecu bērnu runu. Nodaļā secināts, ka runa ir darbība kur runāšana tiek uztverta un izprasta, kā arī saziņa ar apkārtējiem cilvēkiem. Runas attīstības līmeņa novērtēšanai un sekmīgākai runas apguvei, 2-3 gadu veciem bērniem ir nepieciešams izpētīt bērna vecuma runas attīstības raksturojumu un kritērijus. Otrajā nodaļā pētīts 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības metodoloģiskais raksturojums. Nodaļā raksturots pirkstiņrotaļas būtība, kas veicina bērna sīkās rokas muskulatūras attīstību. Veicinot bērnu pirkstu kustību izmantojot pirkstiņrotaļas ir ieteicams izmantot noteikumus, kas efektīvāk pilnveidos bērna prasmes. Trešajā nodaļā veikts pētījums par 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstību. Nodaļā secināts, ka pirkstiņrotaļās tiek izmantoti skaitāmpantiņi, bērnam tos dzirdot un atkārtojot tiek iepazīsti jauni vārdi, tādā veidā tiek paplašināts bērnu vārdu krājums.

Kvalifikācijas darbs sastāv no 3 nodaļām un 7 apakšnodaļām. Informācija apkopota 8 tabulās, 5 attēlos, 3 pielikumos. Darba apjoms 48 lapaspuses, 37 izmantotās literatūras avoti un informācijas avoti.

Atslēgas vārdi: Pirkstiņrotaļas, bērni, runa, attīstība, 2-3 gadi, sīkā muskulatūra

Annotation

Subject of qualification work: Promoting speech development in 2-3 year old children through finger play.

Author of the qualification work: Ketija Brinfelde

The head of the job of qualification shall: Dr. paed., docente Līga Ābolčiņa

The first chapter analyses the theoretical guidelines for the speech of children 2-3 years old. The chapter concludes that it is an action where speaking is perceived and understood, as well as communication with people around us. For the assessment of the level of development of speech and for more successful learning, it is necessary for children aged 2-3 to study the characteristics and criteria of the development of a child's age speech. The second chapter examines the methodological nature of the development of speech by children aged 2-3. The chapter describes the essence of a finger toy that promotes the development of a child's small arm muscle. It is recommended to use the rules to improve the child's skills more effectively by encouraging children's finger movements through finger play. A study on the development of the speech of children 2-3 years old has been carried out in Chapter three. The chapter concludes that the names of the children are used in pre-game games, and that the child's hearing and repeated knowledge of new words increases the children's vocabulary.

The qualification work consists of 3 chapters and 7 sub-chapters. The information is summarised in 8 tables, 5 figures, 3 annexes. Volume of work 48 pages, 37 sources of literature and sources of information.

Keywords: Finger play, children, speech, development, 2-3 years, small musculoskeletal

Saturs

Ievads	5
1. Teorētiskās nostādnes par 2-3 gadus vecu bērnu runu	7
1.1. Runas jēdziena būtība un skaidrojums	7
1.2. 2–3 gadus vecu bērnu runas attīstības raksturojums un kritēriji.....	11
2. 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības metodoloģiskais raksturojums	17
2.1. Pirkstiņrotaļu vispārīgs raksturojums	18
2.2. Pirkstiņrotaļu organizēšanas un vadīšanas nosacījumi	20
3. Empīriskais pētījums 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstība.....	22
3.1 2–3 gadus vecu bērnu runas attīstības sākotnējā izpēte.....	24
3.2 Pirkstiņu rotaļu kopa 2–3 gadus vecu bērnu runas attīstībā	31
3.3. Iegūto rezultātu apkopojums un analīze	34
Secinājumi	37
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	39
Pielikums	42

Ievads

Runa ir nozīmīgs faktors cilvēka dzīvē, jo ar tās palīdzību var izteikt savas vēlmes un sazināties ar citiem. Šī iemesla dēļ ir būtiski pievērst uzmanību runas attīstībai. Mūsdienās tiek izmantotas dažādas metodes, lai analizētu runas problēmas un noteiktu tās veicināšanai izmantojamās metodes.

Tehnoloģiju laikmetā cilvēki vairs nejūt laiku, ko pavada pie viedierīcēm. Pieaugušie un bērni, kā arī bērni ar vienaudžiem savā starpā maz sarunājās. Bērniem ir nepieciešama pieaugušā un vienaudža komunikācija, lai viņš spētu apgūt valodas lietošanas prasmes. Bērni aktīvu darbošanos aizstāj ar viedierīču lietošanu, līdz ar to atstājot negatīvu ietekmi uz runas attīstību.

Darba autore ir ievērojusi, ka pirmsskolas izglītības iestādi sāk apmeklēt aizvien vairāk bērni, kuriem ir slikta runas attīstība un nepietiekams vārdu krājums, līdz ar to mūsdienās aizvien vairāk tiek pievērstā uzmanība bērnu runas apguvei. Bērnu runas attīstības veicināšanai liela loma ir vecākiem un pirmsskolas izglītības iestādes pedagogiem.

Darba autore, strādājot X pirmsskolas izglītības iestādē, ir ievērojusi, ka bērnu runas attīstība ir kļuvusi aktīvāka, ja darbā ar bērniem izmanto pirkstiņrotaļas. Zinātnieki pētījumos ir atklājuši, ka pirkstiņrotaļas attīsta ne tikai runu, bet arī sīko pirkstu muskulatūru, domāšanu un atmiņu.

Darba tēma: “2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības veicināšana, izmantojot pirkstiņrotaļas”.

Pētījuma mērķis: teorētiski izzināt un praktiski izpētīt 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstību, izmantojot pirkstiņrotaļas.

Pētījuma jautājums: kā pirkstiņrotaļas var veicināt 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstību?

Pētījuma objekts: pirkstiņrotaļas pirmsskolas pedagogiskajā procesā.

Pētījuma priekšmets: runas attīstība 2-3 gadus veciem bērniem.

Pētījuma uzdevumi:

- Izziņāt teorētiskās nostādnes par 2-3 gadus vecu bērnu runu.
- Sniegt 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības metodoloģiskais raksturojums.

- Veikt empīrisko pētījumu 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstība.
- Analizēt un apkopot iegūtos rezultātus.

Pētījuma metodes:

Teorētiskās pētījuma metodes – zinātniskās literatūras un avotu analīze.

Empīriskās pētījuma metodes – pedagoģiskā novērošana, aptaujas metode- anketēšana, izmēģinājuma darbība, iegūto rezultātu apkopojums un analīze.

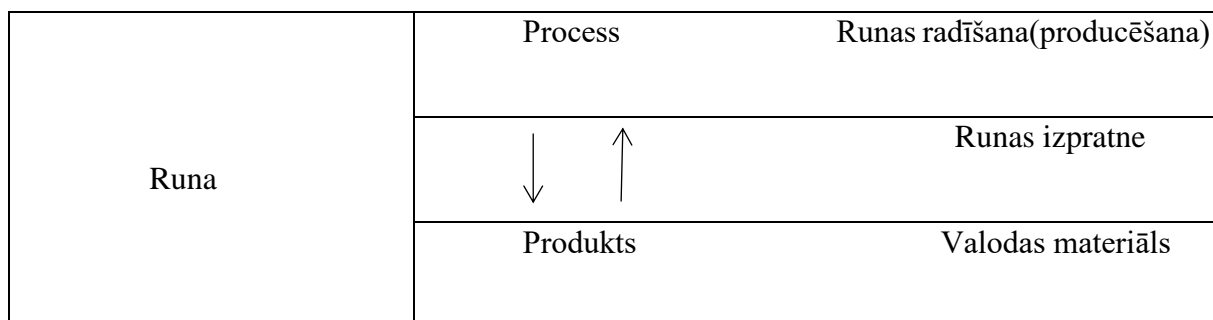
Pētījumu bāze: “X” pirmsskolas izglītības iestāde, 9 bērni (2-3 gadi), 12 pirmsskolas skolotāji.

1. Teorētiskās nostādnes par 2-3 gadus vecu bērnu runu

1.1. Runas jēdziena būtība un skaidrojums

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā (2000, 150) terminu “runa definē kā runāšana, teksta veidošana, domu izteikšana saziņas procesā. Runa ir vēsturiski izveidojusies saziņas forma, kuras līdzeklis ir valoda”. Runa ir cilvēka darbība, kura pastāv saskarsmē ar citiem cilvēkiem, un kurā cilvēks pauž savas domas un nodod tās tālāk ar kādas valodas palīdzību (Kaņepēja, 2012). Izanalizējot runas definīciju autore secina, ka runa ir lietošanas process, kurā cilvēks sazinās ar līdzcilvēkiem. Cilvēks, kurš izsaka savas domas to dara ar noteiktu mērķi- apmierina savas vajadzības un vēlmes, pauž savas jūtas, fantāzijas, rada, jautā un paskaidro, veido attiecības un ietekmē citu cilvēku uzvedību (Narnicka, Fjodorova 2009).

Autore I. Stangaine runu un tās darbību atspoguļo vizuāli, parādot runu kā atgriezenisku saikni starp procesu un produktu (sk. 1. attēlu).

1. attēls. Individāda runas darbība. (I.Stangaine, 2014, 15)

“Runas procesā ietilpst runas producēšana un izpratne, kā rezultātā iegūst runas produktu - valodas materiālu” (Stangaine, 2014, 15)

Tā kā runa ir darbība, tad tai tiek noteiktas funkcijas ar kuru palīdzību var raksturot runas nepieciešamību un nozīmi. Runas funkcijas ir:

- komunikācijas funkcija- izmanto runu, lai izteiktu savas vēlmes, apliecinātu, raksturotu notikumus un savu attieksmi;
- socializācijas funkcija- runu izmanto lai iekļautos sabiedrībā;
- jēdzienu šķirkļa funkcija- runa dod iespēju reāli nosaukt lietas īstajos vārdos;
- pieredzes jēdzienu funkcija- ar runas palīdzību tiek veidotas deduktīvs un induktīvs slēdziens (Miltiņa, 2005).

Iepazīstoties ar iepriekš minēto darba autore secina, ka runa ir būtisks faktors cilvēka dzīvē, jo tā sniedz iespēju komunicēt un iekļauties sabiedrībā. Cilvēkam kā sociālai būtnei runa tiek izmantota, lai komunicētu ar citiem cilvēkiem. Komunikācijas procesā tiek nodota informācija no vienas personas uz otru personu (Истоминой, Павловского, 2007). Komunikācijai ir nepieciešami vārdi, tāpēc par runas un valodas pamatvienību tiek uzskatīts vārds. Katra cilvēka valodā vārda nozīme norāda uz kādu konkrētu apzīmējumu. Vārds ļauj analizēt objektus, izcelt tajos būtiskās īpašības, attiecināt objektus uz noteiktu kategoriju, tas atspoguļo dziļos savienojumus un attiecības (Анатольевна, 2013).

Svarīgs faktors ir tas kā cilvēks runā un kā to sarunu biedrs uztver. Arī katra cilvēka runa ir individuāla, kas atšķiras ar savu melodiju, stilu un formu, tā var atšķirties ar savu emocionalitāti, izteiksmīgumu, vai arī tā mēdz būt gausa vai vienmuļa, tāpēc runai tiek piešķirtas īpašības:

- balss;
- runas ātrums;
- skaļums;
- balss augstums;
- intonācija (Владимирович Евтихов, 2021).

Darba autore uzskata, ka veidojot sarunu ar bērnu ir būtiski ņemt vērā visas runas īpašības. Piemēram, runājot ar mazu bērnu vajadzētu runāt lēni, jo ātri runājot viņš nespēs uztvert izteiktos vārdus. Tāpat pārāk klusi runājot bērnam būs grūti sadzirdēt pieaugušā teikto, bet arī pārāk skaļa runāšana bērnu var biedēt. Izteiksmīga un mierīga runa bērnam radīs pozitīvu kontaktu ar pieaugušo, savukārt vienmuļa runa bērnu garlaikos. Cilvēkam, lai uztvertu sarunas biedra runu ir jāmāk arī klausīties. Cilvēks klausoties cita runāšanā uztver ne tikai vārdus, bet arī saņem un analizē ļoti daudz citas informācijas (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014).

Kā vēl vienu būtisku faktoru, kurš raksturo runu darba autore var minēt veidu kā runa tiek pasniegta jeb runas kultūru un runas etiķeti. “Runas kultūra ir vārdu pareizu izrunu un rakstību, runas stilu, neverbālo izteiksmes līdzekļu lietojumu, attieksmi pret saziņas partneri, runas akta atbilstību konkrētajai runas situācijai” (Skujiņa, Anspoka, Kalniņa, Šalme, 2011, 75). V. Zelmenis (2000) uzskata, ka runas kultūru veido trīs galvenie faktori:

- runas saturs;
- runātāja valodas kultūra;

- runas tehnika.

Savukārt runas etiķete ir normu kopums, kas jāievēro cilvēku saskarsmē noteiktā sabiedrībā. Ievērojot runas etiķeti cilvēkam vieglāk būs veidot attiecības ar nepazīstamiem cilvēkiem, kā arī palīdzēs izvairīties no neveiklām situācijām (Saukāne, 2011). Darba autore secina, ka runas etiķeti bērni iegūst jau ģimenē, jo, ja vecāki runās nepieklājīgi, tad bērns visticamāk darīs tāpat. Pieaugušais sarunas laikā var palīdzēt bērnam ievērot runas etiķeti.

Runa izpaužas personiskā attieksmē pret sarunas biedru vai notiekošo. Runu var iedalīt divos veidos:

- iekšējā runa, kas ir domāšanas process, kur cilvēks domā ar vārdiem;
- ārēja runa, kur cilvēks sarunājas ar citiem cilvēkiem (Dubkevičs, 2006).

Domāšanas attīstības apguve veicina citus ar domāšanu saistītus izziņas procesus- uztveri, atmiņu, uzmanību, kas arī ietekmē runas attīstību un vienlaicīgi notiek runas atgriezeniskā iedarbība uz domāšanu (Miltiņa, Skribanovska, 2020). Darba autore uzskata, ka domāšanas procesā cilvēks var domāt par saviem nākotnes plāniem, dzīves situācijām, plānot kādu ikdienas darbību, problēmu vai risinājumu. Tikai pati persona izlemj vai šo domu izteikt skaļi vai paturēt pie sevis. Dažreiz ir sarežģīti izteikt savas domas, jo tās ir daudz apjomīgākas nekā atsevišķi vārdi. Lai runātājs spētu izteikt savas domas pilnīgāk, tam jāatrod vispiemērotākie vārdi (Stangaine, 2014). Darba autore piekrīt I. Stangaines teiktajam un secina, ka ne vienmēr cilvēks var izteikt savas domas tā, lai sarunu biedrs to saprastu. Šī iemesla dēļ runa un valoda ir cieši saistīta ar domāšanu, apziņu un priekšstatu bagātināšanos. Bērni, kas ir ar attīstītu valodu brīvi izsaka savas domas, klausās un saprot citus. Bērna intelektuālais līmenis nosaka cik bērna runa ir saturiska, loģiska un secīga. Savukārt, bērna garīgā un emocionālā attīstība nosaka cik daudz bērns apguvis dzimto valodu (Programma runas attīstīšanai pirmsskolas vecuma bērniem, 2011).

Monologs ir vienas personas stāstījums, bet dialogs ir divu vai vairāku cilvēku saruna (Zelmenis, 2000). Darba autore uzskata, ka pedagogs savā darbā izmanto abas minētās metodes, bet kā svarīgāko izmanto dialogu. Dialogā pedagogs veido sarunu ar bērniem, lai uzklautu visas grupas vai viena bērna viedokli un ierosinājumus, tādā veidā veicinot bērna dialoga runas apguvi.

Šajā nodaļā tika noskaidrots, ka runa ir darbība, kur runāšana tiek uztverta un izprasta. Runa ir saziņa ar apkārtējiem cilvēkiem, to iedala divos veidos- ārējā un iekšējā runā. Savukārt

ārējo runu sīkāk iedala metodēs, dialogs-runā var notikt ar otru un monologs- runā kur cilvēks runā viens. Runa ir būtiska, jo cilvēks izmantojot runu var komunicēt un iekļauties sabiedrībā. Runu ietekmē ne tikai pateiktie vārdi, bet arī veids kā tiek pateikts ievērojot runas kultūru un etiķeti.

1.2. 2–3 gadus vecu bērnu runas attīstības raksturojums un kritēriji

Bērna runa veidojas jau no piedzimšanas brīža. Sākotnēji bērns rada skaņas, vēlāk bērns sāk veidot vārdus un tikai pakāpeniski veidojas bērna valoda. Bērnā dzirdot māmiņas balsi, skaņu plūsmas melodiju un ritmu, bērns pamazām sāks vingrināt lūpas un mēlīti, atdarinot skaņas un vārdus (Alekse, 2003). Bērnā interese par valodu iestājas vēl pirms viņš sācis staigāt vai runāt. Bērns labprātīgi ieklausās valodā un ar nepārvaramu tieksmi tiecās pēc cilvēka radītajām skaņām (Prudņikova, 2004). Darba autore secina, ka bērna runa attīstās jau no dzimšanas, tāpēc būtiski ar viņu sarunāties jau no viņa pirmās dienas. Bērns klausoties mēģina atdarināt sava aprūpētāja izteiktās skaņas, kā arī vēro viņu mutes kustības, lai tās pats varētu atdarināt.

Lai noteiktu kā attīstās bērnu runa ir nepieciešams sekot līdzīgi kritērijiem. Viens no kritērijiem analizējot bērna runas attīstību ir izmantotais vārdu krājums. Darba autore, lai analizētu šo kritēriju salīdzina trīs autoru viedokļus par vārdu krājumu bērniem noteiktā vecumā. V. Golubina, L. P. Sergejeva (Сергеева), un Ē. Kalvāns uzskata, ka ir noteikts vārdu krājuma apjoms bērniem katrā vecuma grupā. Pēc katra bērna vārdu krājuma apjoma ir iespējams analizēt vai to ir nepieciešams uzlabot, vai tas ir optimāls atbilstoši vecumam. Darba autore salīdzināja autoru sniegtos datus par bērna vārdu krājumu un secina, ka autoru viedokļi būtiski atšķiras vārdu skaitā konkrētajos bērnu vecumos (sk.1.tabula).

1.tabula. Vārdu krājums bērniem atkarībā no vecuma

Bērna vecums	Vārdu krājums	Autors
2 gadi	200-400 vārdi	V. Golubina
	vismaz 50 vārdi	L. P. Sergejeva
	100 vārdi	Ē. Kalvāns
3 gadi	1200-1300 vārdi	V. Golubina
	250-700 vārdi	R. L. Sergejeva
	1000-1100 vārdi	Ē. Kalvāns

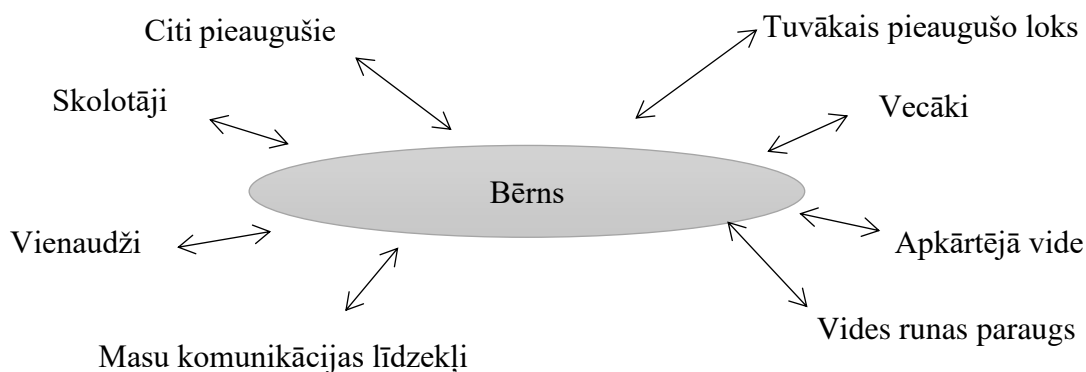
Avots: autores veidots pēc V.Golubina (2007), L.P.Sergejeva (P.Л.Сергеева, 2018), Ē.Kalvāns (2018)

Pēc tabulā atspoguļotajiem datiem vismazākais vārdu krājums divu un trīs gadu vecumā ir jāprot pēc logopēdes L. P. Sergejevna (Сергеевна) uzskatiem, bet vislielāko pēc V. Golubinas autores uzskatiem. Līdzīgi uzskati par vārda krājuma apjomu trīsgadīgiem bērniem ir V. Golubina un Ē. Kalvānam. Salīdzinot divus un trīs gadus vecu bērnu vārdu krājumu var secināt, ka trīs gadus veciem bērniem vārdu krājums ir strauji palielinājies. Iepriekš minēto autoru viedokļi par vārdu krājumu bērniem noteiktā vecumā būtiski atšķiras. Tas ir skaidrojams ar to, ka pēc veiktajiem pētījumiem bērnu runas attīstība norit atšķirīgi. Ir bērni, kas savā runā lieto tikai zilbes vai nepilnus vārdus, bet citi divus gadus veci bērni savā runa izmanto jau teikumus (I. Auziņa, K. Levāne- Petrova, B. Saulīte, 2017).

Bērniem, kuriem vārdu krājums ir pilnīgāks spēj jau izteikties plašāk. Tāpēc V. Golubina (2007) uzskata, ka divu gadu vecs bērns ir iemācījies lietu nosaukumus, priekšmetu nosaukumus, dažus darbības vārdus un personas vietniekvārdus. Šajā vecumā sāk apgūt skaitļa vārda lietošanu. Divu gadu vecumā ar runas palīdzību bērns saprotas tikai ar pieaugušo vai tuvu cilvēku, bet joprojām neizmanto runas palīdzību, lai sazinātos ar bērniem. Savukārt, trešajā gadā bērns jau ar valodas palīdzību sazinās ar pieaugušo un bērnu. A. Bāra (2016) uzskata, ka otrajā dzīves gadā bērns spēj saprast pieaugušā rīkojumus, piemēram, “atnes lācīti”. Savukārt, trešajā dzīves gadā bērns jau spēj izpildīt sarežģītākus vecāku rīkojumus, piemēram, “piestum krēsliņu, paņem šķīvīti un nes to uz virtuvi”. Bērni trīs gadu vecumā pareizi izsaka lielāko daļu skaņu, problēmas varētu sagādāt ar pareizu izteiktu skaņu “R” ,kuru grib aizstāt ar “L” vai ”J”, “Š” un “Ž” ,kurus aizstāj ar “T” un ”D”. Savukārt, Sergejevna (Сергеевна, 2018) uzskata, ka trīs gadu vecumā bērna runa intensīvi attīstās, notiek pāreja no situācijas runas uz konteksta runu. Bērns izmanto teikumus, kas sastāv no pieciem līdz astoņiem vārdiem, izmanto prievārdus un savienojumus, piemēram, “jo”, “ja”. Bērns spēj nosaukt savu vārdu, dzimumu un vecumu. Uzdod jautājumus par vārdu nozīmi. Darba autore pēc iepriekš minētajiem autoru uzskatiem secina, ka divgadīgs bērns prot dažu lietu, priekšmetu nosaukumus, darbības vārdus un vietniekvārdus. Trīs gadu vecumā bērns prot uzdot jautājums, prot nosaukt priekšmetu vārdus, darbības vārdus, vietniekvārdus. Trīs gadu vecumā vēl prot veidot teikumus un lieto savienojumus. Bērns prot nosaukt savu vārdu, dzimumu un vecumu, kā arī māk izteikt lielāko daļu skaņu.

Runas apgūvē būtiska nozīme ir arī videi, kurā bērns attīstās. S. Tūbele (2002) vidi, kur bērns attīstās dēvē par mikrovidi un makrovidi. Mikrovide-tā ir sabiedrības daļa, kur bērns dzird valodu pirmo reizi. Taču makrovide ir lielāka apkārtējā vide, piemēram, sabiedrība, kur bērns

uztver pasauli kopumā. Mikrovidē un makrovidē ir dažādi ārējie faktori, kuri ietekmē bērna runas attīstību. 2.attēlā atspoguļoti bērna attīstību ietekmējošie faktori pēc S. Tūbele (2002).

2. attēls. Ārējie faktori, kas ietekmē bērna attīstību (Tūbele, 2002, 22).

S. Tūbele iedala 8 ārējo faktoros, kuri ietekmē bērna attīstību kopumā. S. Tūbele uzskata, ka nozīmīgs faktors runas attīstībai ir ģimene, jo tajā bērns psiholoģiski nobriest runai, un tieši ģimenē viņš apgūst prasmi izmantot valodu kā apkārtējās pasaules izziņas līdzekli. Darba autore izanalizējot ārējos faktoros secina, ka bērna attīstību būtiski ietekmē vecāki, jo bērns lielu dienas daļu mēdz pavadīt kopā ar viņiem. Vides runas paraugs ir cieši saistīts ar vecākiem, jo viņi rāda piemēru kādā veidā runa tiek izmantota. Bērnam kļūstot vecākam liela nozīme attīstības veicināšanā ir citiem pieaugušajiem, tajā skatā pedagogiem. Tas skaidrojams ar to, ka komunicējot ar citiem līdzcilvēkiem bērna vārdu krājums paplašinās ar jauniem nedzirdētiem vārdiem. Darba autore secina, ka būtiska nozīme runas veicināšanā ir gan mikrovidei, gan makrovidei, jo bērns dzīvo un attīstās abās vidēs. Savukārt I. Miltiņa (2005) uzskata, ka otrajā dzīves gadā bērna vārdu krājums strauji paplašinās un tas ir lielā mērā atkarīgs no sociālās vides, jo bērnam katrs uztvertais vārds ir saistīts ar darbību un priekšmetu, kā arī liela nozīme ir vairākkārtīgi dzirdētajam vārdam. Šajā vecumā runas apguve sākusies ar jaunu pakāpi-domāšana un runa. Tas ir nozīmīgs notikums bērna psiholoģiskajā attīstībā, bērnam rodas vēlme runāt, kaut viņš vēl neskaidri apzinās valodas nozīmi.

Nozīmīgākais laiks runas veidošanā un attīstībā ir pirmie dzīves gadi. Šajā periodā vairums bērnu apmeklē pirmsskolas izglītības iestādes un tur pavada lielāko daļu laika, līdz ar to autore uzskata, ka liela loma bērna runas veicināšanā ir pirmsskolas iestāžu pedagogiem. Darba autores uzskats atbilst arī R. Kaņepējas uzskatam, ka pirmsskolas vecuma bērna runas

apguvē ir jāpievērš liela uzmanība un, ka runas attīstība ir viens no pedagoga uzdevumiem. R. Kaņepēja (2012) ir noteikusi, ka uzsākot bērna runas apguvi pedagogiem ir jāņem vērā četri faktori:

- bērnu veselības un maņu orgānu stāvoklis;
- sociālā un emocionālā attīstība;
- kustību attīstība- muskuļu tonuss un labas kustību iemaņas;
- izziņu spēju attīstība (Kaņepēja, 2012).

Darba autore uzskata, ka svarīgi ir visi pieminētie faktori, jo katra situācija var būt atšķirīga. Ņemot vērā iepriekš minētos faktoros pedagogi labāk var izzināt bērna stāvokli un noteikt metodes, kuras visefektīvāk veicinātu bērna runas attīstību. Tāpēc V. Golubina (2007) uzskata, ka pirmsskolā runas attīstību sekmēs:

- pedagoga kvalifikācija, pedagogijas un bērna attīstības psiholoģijas pārzināšana,
- pareizu darba paņēmienu izvēle, prasme darboties metodiski pareizā secībā (projektēšanas prasme un konstruktīvās prasmes),
- atbilstoši bērnu vecumam izvēlēti uzskates līdzekļi un izdales materiāli,
- sistemātiskums un secība, virzoties no vieglākā uz sarežģīto. Ikdienas nodarbībās pedagogs realizē un attīsta bērna runu (Golubina, 2007).

Darba autore piekrīt V. Golubinas uzskatam, ka bērna vecumam jāizvēlas atbilstoši uzskati un izdales materiāli, jo nepareizi izvēlēti materiāli var būt par sarežģītu vai par vieglu, tad tas bērnam nesniegs vēlamu efektu. Būtiska ir arī pedagoga kvalifikācija, jo mērķtiecīga, radoša pedagoga darbība sekmēs bērna runas apguvi.

Pedagogam ne tikai jābūt sava darba meistaram, bet viņam ir arī jābūt sarunāties ar bērnu, tā, lai viņš uztvertu teikto ar interesi. Tāpēc pieaugušajam runājot ar bērnu ir ieteicams:

- uzturēt acu kontaktu;
- runāt lēni, mierīgi, atdalot vārdus citu no cita;
- jautājumu uzdot, jādod laiks atbildei;
- uz klausīt un iesaistīt dialogā;

- radīt iespēju runāt par kaut ko, piemēram, attēliem, grāmatām;
- viņam jautāt tā, lai rosinātu atbildēt ar vairāk nekā vienu vārdu;
- nepieprasīt, lai viņš vienu un to pašu vārdu atkārtotu vairākas reizes;
- skaidrot vārdu izrunu, bet ne vairāk kā trīs reizes;
- neizmantojot svešus vārdus izrunā;
- uzmanīgi ieklausīties viņa teiktajā un ļaut pabeigt teikto līdz galam;
- mācīt viņam lēni, mierīgi un skaidri runāt;
- savlaicīgi pievērst uzmanību pareizai skaņu izrunai;
- savlaicīgi sūtīt viņu pie logopēda, ja ir radušies valodas traucējumi;
- radīt interesi par literatūru;
- lasīt viņiem, piemēram, pasakas;
- viņiem piedāvāt darboties ar sīkiem priekšmetiem (Narnicka, Fjodorova, 2009).

Analizējot iepriekš minēto, darba autore secina, ka grāmatu skatīšanās, lasīšana priekšā radīs bērnam pozitīvu interesi par literatūru. Kā jau iepriekš tika minēts ar bērnu jāuztur acu kontakts, lai viņš redzētu mutes kustības, kā arī pieaugušā lēna, mierīga runāšana būs vieglāk uztverama. Pedagogam runājot svešus vārdus bērns viņus nesapratīs. Pēc pieredzes autore secina, ka bērnam izrunājot nepareizi vārdus vai skaņas nevajadzētu viņam par to aizrādīt, vai labot, jo bērnam var zust vēlēšanās runāt. Šādās situācijās pedagogam vajadzētu atkārtot teikto, lai bērns to sadzirdētu pareizi un atkārtotu, ja vēlas. Darbojoties ar sīkiem priekšmetiem aktivizēsies roku sīkā muskulatūra, kas labvēlīgi ietekmēs gan runas, gan psihisko attīstību. Jo lielāku informācijas daudzumu saņem bērna smadzenes, jo bagātāka kļūst viņa pieredze (Miltiņa, Skribanovska, 2020).

Analizējot bērna runu pedagogi vadās pēc pirmsskolas izglītības vadlīnijām un mācību satura programmas, kurā ir noteikti kritēriji, ko bērnam jāsasniedz valodas mācību jomas 1. posmā:

- Saprot, ka ar vārdiem precīzāk var paust savas domas, vajadzības.
- Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.

- Vārdiski vai ar darbību vēršas pie citiem, lai izteiktu savu vajadzību.
- Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.
- Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.
- Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi.
- Klausās un atkārto dzirdētās skaņas (Skola 2030).

Pēc šo kritēriju pārbaudīšanas pedagogam būs vieglāk izprast vai bērns ir apguvis, vai vēl tikai apgūs noteiktos kritērijus. Pēc darba autores pieredzes ir tikai daļa bērnu, kas šajā vecumā saprot, ka ar vārdiem var izteikt savas domas, vajadzības un emocijas. Katrs bērns šos kritērijus apgūst dažādi ir bērni, kas šajā vecuma posmā jau ir apguvuši visus pieminētos kritērijus. Bet ir arī tādi bērni, kuri tikai sākuši tos apgūt. Bērnam, kam ir grūtības būtu vēlams vairāk strādāt ar viņu individuāli.

Šajā nodaļā tika raksturota bērna runas attīstība. Runas attīstības līmeņa novērtēšanai un sekmīgākai runas apguvei, pedagogam jāvadās un jāizpēta bērna vecuma runas attīstības raksturojums un kritēriji. Runas attīstības raksturošanai tiek analizēts bērna vārdu krājums, vide kurā bērns ikdienā dzīvo un bērna runas apguve 2-3 gadu vecumā. Pēc raksturojuma analizēšanas ir nepieciešams pārbaudīt vai bērna runa atbilst noteiktajiem kritērijiem. Veicot šo analīzi ir iespējams noteikt galvenās problēmas, bērna runas attīstībā un noteikt ko ir nepieciešams uzlabot.

2. 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības metodoloģiskais raksturojums

Pedagogs savā darbā ar bērnu var izmantot vairākas metodes, kas palīdzēs veiksmīgāk attīstīt bērna runu. Tās ir:

- Vārdiskās metodes: saruna, pārrunas, stāstījums, apraksts, daiļliteratūra un folklorā.
- Uzskates metodes: attēlu demonstrēšana, mācību tehnisko līdzekļu izmantošana.
- Praktiskās metodes: darbības ar priekšmetiem, rotaļlietām, didaktiskās spēles un vingrinājumi.
- Rotaļu metodes: pirkstiņrotaļas, muzikālās, lomu rotaļas, radošās un kustību rotaļas (Programma runas attīstīšanai pirmsskolas vecuma bērniem, 2011).

Savukārt I. Zaķe (2000) uzskata, ka līdz 3 gadu vecumam jāievēro pakāpenības princips runas veidošanās procesā. Darbojoties ar mazu bērnu jāizmanto rotaļspēles, kas attīsta pirkstu sīko muskulatūru, bieži un daudz jādzied, jālasa priekšā, jāsarunājas un jāpievērš uzmanība vingrinājumiem un spēlēm, kas veicina pieaugušā un bērna emocionālo kontaktu. Kā nākamo soli runas veidošanās procesā min bērna artikulācijas aparāta treniņu, kas ietver sevī elpošanas vingrinājumus, vingrinājumus mēles muskulatūras stiprināšanai un lūpām. Kā pēdējais tiek minēts vingrinājumu grupa fonētiskās dzirdes attīstīšanai, ritma un redzes atmiņas nostiprināšanai. Darba autore piekrīt I. Zaķes uzskatam, jo bērnam darbojoties ar pieaugušo, viņš dzirdēs apkārtējo runu un līdz ar to spēs to ātrāk atdarināt. Tāpat arī pirkstiņrotaļā bērns mācās ieklausīties pieaugušā teiktajā un mēģina vēlāk vārdus atkārtot. Tieši tāpat ir ar kustībām ko rāda pieaugušais, sākotnēji bērns vēro kustības, bet vēlāk jau tās pats atkārtot. Bērnu runas attīstībai nozīmīgas ir visas iepriekš minētās metodes, bet autore analizēs runas attīstību izmantojot rotaļu metodi, tieši pirkstiņrotaļas.

2.1. Pirkstiņrotaļu vispārīgs raksturojums

Mazbērnu vecumā bērniem ir būtiski attīstīt priekšstatus par apkārtējo pasauli. Informāciju par apkārtējo vidi bērns uztver ar sajūtām. Bērni aktīvi darbojas un ar prieku kustās, skrien, lec, kāpj, lien, dejo un dzied. Mazbērnu vecumā galvenais darbības veids ir rotaļa, caur to bērns iepazīst pasauli, attīsta un vingrina dažādas prasmes un iemaņas (Brice, 2010). Rotaļa bērna ikdienā ir neatņemama sastāvdaļa, tā palīdz bērnam izprast sevi, apgūt apkārtējo vidi un veidot attiecības ar līdzcilvēkiem. Rotaļa nav pieaugušā uzspiesta, bet gan paša bērna izvēlēta darbība. Tāpat arī bērns rotaļā netiešā veidā regulē savu uzvedību (Dzintere, Stangaine, 2005). Rotaļa bērnam rada prieka un apmierinātības sajūtu, drošības sajūtu un emocionālo komfortu. Tādējādi rotaļā pilnveidosies bērna runa apgūstot jaunus vārdus, veidojot teikumus, kā arī pilnveidojas spēja runāt dzimtajā valoda. Tajā pašā laikā bērnam pie katra jau zināmā vārda pievienojās jauni vārdi, tādējādi paplašinot vārdu krājumu (Kaņepēja, 2012).

Darba autore secina, ka rotaļa ir bērnam neatņemama sastāvdaļa, kurā bērns aktīvi un ar nepārvaramu vēlmi piedalās. Rotaļājoties bērns netiešā veidā mācās izprast sevi un apkārtējo pasauli, veido attiecības ar citiem un pilnveido savas runas spējas. Savukārt S. G. Bernikova (Берникова, 2018) uzskata, lai bērnam attīstītos mutvārdu runa un domāšana ir nepieciešams attīstīt precīzas pirkstu kustības. Kad bērns veic kustības ar pirkstiem strauji palielinās smadzeņu frontālās un koordinētās darbības. Tāpēc jebkuras pirkstiņrotaļas, piemēram, pirkstiņpanti, dziesmas ar roku un pirkstu kustībām, šķirojot vai grupējot sīkus priekšmetus, attīstīs bērna roku sīko muskulatūru. Kā arī darbības ar rokām nodrošinās bērna attīstību kopumā un veicinās rakstītprasmes apguvi (Šternfelde, 2017). Līdzīgi arī N. Čuba (2013) secina, ka, vingrinot pirkstiņus darbojās smadzeņu daļa, kas atbild par runas attīstību, atmiņu un domāšanu. Pirkstiņrotaļās bērnam attīstās smalkā motorika un runa. Līdzīgi B. Brice raksta, ka pirkstu rotaļas un spēles:

- ir viens no palīglīdzekļiem runas traucējumu novēršanai un runas attīstīšanai;
- palīdz attīstīt smalkās muskulatūras kustību koordināciju;
- palīdz sagatavot bērnu roku rakstīšanai;
- veicina domāšanu;
- vingrina atmiņu;
- pilnveido koncentrēšanās spējas un uzmanību (Brice, 2016).

Darba autore secina, ka bērniem ir ļoti būtiski vingrināt roku un pirkstu muskuļus, jo jebkādas rotaļas, vingrinājumi, spēles ar pirkstiem, darbina smadzeņu daļu, kas atbild par runu, domāšanu un atmiņu.

Pirkstiņrotaļas izpildes laikā bērnam ir tik liela interese, ka neapzināti viņam attīstās uzmanības noturēšana. Pirkstiņu rotaļai un uzmanības koncentrēšanai izšķir trīs saistītas fāzes:

- sagatavošanās uzmanībai- sagatavoties aktivitātei ar motivāciju;
- uzmanības koncentrēšana- nepieciešama modrība un enerģija;
- uzmanības noturēšana- koncentrēšanās (Šternfelde, 2017).

Darba autore uzskata, ka liela nozīme ir pedagoga pieejai, jo kvalitatīvāk viņš pasniegs, jo bērna interese būs lielāka. Līdz ar to bērna uzmanība būs vairāk koncentrēta pedagoga darbībai. Pirkstiņrotaļas mēdz būt dažādas, tās var būt par ēdienu, ķermeni, kukaiņiem, gadalaikiem un dzīvniekiem. Pirkstiņrotaļa, piemēram, var būt šāda:

Pī, pī, pī *Ritmiski sit plaukstas.*

Tu esi liela melīte! *Veic brīdinājuma kustības ar pirkstu.*

Viens, divi, trīs, *Pa vienam paceļ trīs pirkstus.*

Nu tu esi brīvs! *Parāda ar roku uz draudziņu-brīvs!*

(Brice, 2016, 43).

Rotaļas māca apgūt dažādus jēdzienu, piemēram, “liels” “mazs”, “uz”, “zem” un skaitīšanas prasmes u.c. Tā pat pedagogi pirkstiņrotaļas var izmantot atbilstoši izvirzītajām tēmām, ikdienas darbībās un jebkurā dienas daļā (Zīriņa, 2007).

Šajā nodaļā tika raksturota pirkstiņrotaļas būtība un tās raksturojums, ko pirkstiņrotaļas veicina un attīsta bērnam, kā arī cik svarīga ir roku un pirkstu kustība.

2.2. Pirkstiņrotaļu organizēšanas un vadīšanas nosacījumi

Vingrinājumus sīkās motorikas attīstībai var sākt jau no pirmajiem bērna dzīves mēnešiem. Sākumā kustības ar rokām un pirkstiem var veikt vecāki. Uzsākot nodarbes ar bērnu pieaugušajam vēlams būt labā noskaņojumā un radīt viņam pozitīvu gaisotni. Ja bērnam tomēr vingrinājums neizdevās, tad pieaugušajam vajadzētu bērnu iedrošināt un mierināt (Bāra, 2016). Pieaugušajam darbojoties ar bērnu īpaši jaunākajā vecumā, vēlams pantiņus runāt skaidri, izteiksmīgi, emocionāli un nekautrējoties no viņa. Būtiski ar bērnu atrasties vienā līmenī, lai viņš spētu saskatīt pieaugušo runājam, kā arī veidot acu kontaktu. Izvēloties pantiņus vēlams izvēlēties no vieglāka uz sarežģītu. Skandējot pantiņus var mainīt runas tembru, to izrunājot skaļāk vai klusāk, kāpināt vai palēnināt runas un kustības tempu (Brice, 2016).

Darba autore uzskata, ka runājot monotoni bez izteiksmes ir grūtāk koncentrēt bērna uzmanību uz skaitāmpantiņu, jo runājot izteiksmīgi ir vieglāk uztvert informāciju un piesaistīt bērna koncentrēšanos. Darba autore strādājot izglītības iestādē ir ievērojusi, ka bērni, kas uztur acu kontaktu vairāk koncentrē uzmanību uz pedagogu un līdz ar to aktīvāk iesaistās rotaļā.

Pirkstiņrotaļas var izmantot dažādos dienas brīžos, gan pirmsskolas izglītības iestādē, gan ārpus tās. Tās noderēs rīta cēlienā sagaidot bērnus, veicot individuālo darbu ar bērnu, roku mazgāšanas laikā, gaidot brokastis u.t.t. Šīs rotaļas neprasa nekādu materiālu sagatavošanu un telpu ierobežojumus. Kā arī pirkstiņrotaļas vēl noderēs adaptācijas perioda sākumā izveidojot pozitīvu emocionālo saskarsmi ar pedagogu (Zīriņa, 2007). Pedagogam rotaļas laikā būtiski ir noturēt bērna uzmanību, lai tas izdotos jāievēro šādus noteikumus:

- pirkstiņu rotaļas jāizvēlas atbilstoši vecumam;
- jāievēro precīzu, izteiksmīgu kustību un teksta izpildi;
- vēlams vingrināt abas rokas;
- būt radošam, ja darbošanās laikā veidojas piemērota melodija, vēlams sākt dziedāt;
- neuztraukties, ja bērns sākumā nevēlās iesaistīties (Brice, 2016).

Darba autore uzskata, ja tiks izmantota pirkstiņrotaļa, kura nebūs atbilstoša bērna vecumam, tad tā nesniegs vēlamo efektu, jo bērns to nespēs izpildīt. Līdz ar to jaunākiem bērniem

ir nepieciešams izmantot vienkāršākas pirkstiņrotaļas. Darba autore uzskata, ka nevajag sa-
traukties, ja bērns nevēlas iesaistīties un līdz ar to nevajadzētu bērnam uzspiest piedalīties. Pe-
dagogam jābūt radošam, jo, ja viņš izmantos vienveidīgas darbības, tad bērnam tās vairs nelik-
sies interesantas un viņš ātri zaudēs uzmanību.

Arī autores I. Šternfelde (2017), A. Bāra (2016) uzskata, ka bērniem sagādā grūtības
dažāda veida vienlaicīgas abu roku pirkstu kustības. Tāpēc vingrinājumus roku un pirkstu kus-
tībām ieteicams sākt ar vadošo roku, pakāpeniski pāriet uz otru roku un nobeigumā , tad ar
abām rokām izpildīt rotaļu. O. Shalaeva (O. Шалаева, 2017) arī uzskata, ka nepieciešams dar-
boties ar abām rokām, jo labās un kreisās roku kustības kontrolē dažādas smadzeņu puslodes.
Darba autore secina, ka abu roku kustības ne tikai attīsta smadzeņu daļas, bet arī bērna pirksti
paliek elastīgāki.

L. Avotiņa (2018) ir novērojusi, ka sēdus pozīcijā bērns zaudē uzmanību daudz ātrāk,
bet kustībā iemācās un iegaumē daudz vairāk. Darba autore piekrīt L. Avotiņas novērotajam, jo
vienlaicīgi izmantojot vārdus un kustības, bērns vieglāk spēs iegaumēt gan vārdus, gan kustības.

*Šajā nodaļā tika raksturota pirkstiņrotaļa, kādi nosacījumi jāievēro, lai pirkstiņrotaļu
izmantošana būtu efektīvāka. Pirkstiņrotaļu nosacījumu raksturošanai tiek analizēta pieaugušā
darbība ar bērnu, kā arī ieteikumi ko bērnam vēlams darīt rotaļas laikā.*

3. Empīriskais pētījums 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstība

Darba autore savā pētījumā analizē kā pirkstiņrotaļas var veicināt 2-3 gadus vecu bērnu runas attīstību.

Autore veicot pētījumu izmantos divas metodes:

- pedagoģiskā novērošana,
- aptaujas metode.

Aptauja- sistemātiska datu vākšana no cilvēkiem, uzdodot viņiem jautājumus par sev interesējošiem jautājumiem. Aptauja ir viena no iecienītākajām datu ieguves metodēm, lai iegūtu datus no liela respondentu skaita (Pipere, 2011). Aptaujās pēc formas tiek izmantoti slēgtie, atvērtie un daļēji atvērtie jautājumi. Aptaujās visbiežāk izmanto slēgtos jautājumus, kuros respondentiem tiek piedāvātas noteikts atbilžu skaits un netiek dota iespēja paskaidrot savu atbildi. Atvērtajos jautājumos respondentiem netiek piedāvāti atbilžu varianti, bet ir iespēja sniegt savu atbildi. Savukārt daļēji atvērtajos jautājumos, ja respondentam neapmierina piedāvātie atbilžu varianti, viņam tiek dota iespēja paust savu atbildi (Pipere, 2011).

Aptaujas mērķis ir noskaidrot pedagogu viedokli par pirkstiņrotaļas noderīgumu un nozīmi bērna runas attīstībā. Anketēšanai izvēlēti pedagogi, kuri ikdienā izmanto pirkstiņrotaļas. Aptauja izveidota elektroniskā formā, Google diskā, izmantojot veidlapu veidošanu (sk. 3. pielikumu), kurā automātiski apkopotas visas atbildes. Anketēšana veikta 2021. gada 3. septembrī un izplatīta elektroniskā formā.

“Novērošana- mērķtiecīgs izziņas process, kurā ilgstoši vai atkārtoti vērojot bērnus uzzina, secina, uzmana. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju un, lai pārbaudītu teorētisko pētījumu patiesumu” (Lūciņa, 2002, 46). Novērošana pēc veida tiek veikta atvērtā, strukturētā un daļēji strukturētā. Atvērtajā novērošanā pētnieku vada vienīgi viņa izvērstie pētījuma jautājumi. Strukturētā novērošana ir intensīvs sagatavošanās periods, kad pētnieks izstrādā pētījuma jautājumam atbilstošas sistemātiskas novērošanas kartes vai tabulas. Savukārt daļēji strukturēta ir, kur pētnieks pirms novērošanas sagatavo sarakstu ar interesējošām tēmām, izpētes jautājumiem vai kritērijiem (Pipere, 2011).

Novērošanas mērķis ir praktiski izpētīt bērnu runas attīstību izmantojot pirkstiņrotaļas. Novērošana tika izvēlēti pieci zēni un četras meitenes, vecumā no diviem līdz trīs gadiem. Pirmsskolas izglītības iestādē X, laika posmā no 6. septembra līdz 15. oktobrim. Darba autore bērnu novērošanā izmantos tiešo un netiešo novērošanu.

Novērošanas procesā bērnu runas attīstības noteikšanai tika izvirzīti kritēriji:

- atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem;
- vārdos vai neverbāli pauž emocijas;
- ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu;
- nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi;
- klausās un atkārto dzirdētās skaņas (Skola 2030, 41).

3.1 2–3 gadus vecu bērnu runas attīstības sākotnējā izpēte

Pētījuma sākumā novērošana tika veikta no 6. septembra līdz 17. septembrim. Sākotnējais pedagoģiskais novērojums veikts rīta aplī un brīvajos brīžos. Pētījuma sākumā tika izmantotas rotaļas “Lietus” un “Koki vētrā” (sk. 2. pielikumā).

Pētījumā analizēti 9 bērni (to vārdi ir mainīti). Bērnu novērošanai autore izvēlējās piecus kritērijus no pirmsskolas mācību programmas “Skola 2030”. Darba autore balstoties uz 1.pielikumā pievienoto protokolu veica bērnu runas sākotnējo novērojumu. 2.tabulā atspoguļoti sākotnējā novērošanā iegūtie rezultāti par pētāmo bērnu runas raksturojumu.

2. tabula. *Bērnu runas sākotnējais raksturojums*

Bērna vārdi	Vārdos vai neverbāli pauž emocijas	Klausās un atkārtoti dzirdētās skaņas	Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu	Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem	Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi
Bruno	TA	A	A	A	A
Natālija	TA	SA	TA	TA	TA
Sofiija	TA	A	A	TA	A
Līva	TA	TA	TA	SA	TA
Elīna	A	A	A	A	A
Jānis	SA	SA	SA	SA	SA
Kārlis	TA	SA	TA	TA	TA
Daniels	SA	TA	SA	SA	SA
Dāvids	TA	TA	TA	TA	TA

SA- sācis apgūt, TA- turpina apgūt, A- apguvis, PA- padziļināti apguvis.

Pēc tabulā atspoguļotajiem datiem darba autore apkopo katru kritēriju.

1. Vārdos vai neverbāli pauž emocijas:

- SA- divi bērni;
- TA- seši bērni;
- A- viens bērns.

Elīna verbāli un neverbāli prot paust savas emocijas. Bruno, Natālija, Sofija, Līva, Kārlis un Dāvids pakāpeniski turpina apgūt šīs prasmes, bet Jānis un Daniels nesen sākuši apmeklēt bērnudārzu, iespējams, tāpēc neprot paust savas emocijas.

2. Klausās un atkārto dzirdētās skaņas:

- SA- trīs bērni;
- TA-trīs bērni;
- A- trīs bērni.

Bruno, Sofija un Elīna atkārto dzirdētās skaņas, bet Līva, Daniels un Dāvids mēģina turpināt apgūt dzirdēto skaņu atkārtošanu. Savukārt Natālija, Jānis un Daniels mēģina ieklausīties skolotājas izteiktajās skaņās un vārdos.

3. Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu:

- SA- divi bērni;
- TA- četri bērni;
- A- trīs bērni.

Sofija, Elīna un Bruno šo kritēriju jau ir apguvuši, spēj ar emocijām, darbību un valodu reaģēt uz skolotājas skandēto tekstu. Dāvids, Natālija, Kārlis un Līva ar emocijām vai kustībām, mēģina reaģēt uz tekstu. Bet Jānis un Daniels tikai sāk ieklausīties tekstā.

4. Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem:

- SA- trīs bērni;
- TA- četri bērni;
- A- trīs bērni.

Līva, Jānis un Daniels pievērš uzmanību pedagoga uzdotajiem jautājumiem un norādījumiem, bet uz tiem nevēlas atbildēt. Natālija, Sofija, Kārlis un Dāvids ieklausās pedagoga teiktajā un mēģina atbildēt uz jautājumu ar darbību vai vārdos. Elīna un Bruno gandrīz vienmēr atbild uz pedagoga uzdotajiem jautājumiem.

5. Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi:

- SA- trīs bērni;
- TA-trīs bērni;
- A- trīs bērni.

Jānis, Daniels un Natālija sāk mācīties nosaukt priekšmetu nosaukumus, bet Līva, Kārlis un Dāvids šo kritēriju turpina apgūt. Savukārt Elīna, Sofija un Bruno gandrīz vienmēr nosauc priekšmetu nosaukumus, dzīvas būtnes un darbības.

Var secināt, ka visiem bērniem ir vēl nepieciešams šis prasmes pilnveidot un attīstīt. Pamatojoties uz tabulā atspoguļotajiem datiem, novērojot bērnus gan rīta aplī, gan brīvajā laikā autore veica katra bērna raksturojumu, lai pētījumā iegūtos datus izmantotu runas attīstības novērojumā.

Bruno- (2 gadi, 11 mēneši) zēns ir gudrs, aktīvs, bet ļoti skaļš, sev uzmanību vēlas pievērst ar skaļu kliegšanu. Vārdu krājums ir plašs, atbilstoši bērna vecumam. Māk gan nosaukt attēla redzamo, gan arī nosaukt savu un grupas bērnu, skolotāju vārdus. Patīk atdarināt dzīvnieku balsis.

Natālija- (2 gadi, 3 mēneši) meitene ir klusa, draudzīga, nāk no krievvalodīgas ģimenes. Vārdu krājums ir mazs, izmanto dažus krievu valodas vārdus. Nevēlās rotaļāties ar grupas bērniem, bet gan patīk laiku pavadīt ar grupas skolotāju vai skolotāja palīgu. Natālija mēdz rotaļas novērot un tikai pēc kāda laika tās atkārtot.

Sofija- (2 gadi, 9 mēneši) meitene ir gudra, aktīva, patīk daudz runāt. Tāpat kā Bruno vārdu krājums ir atbilstošs vecumam. Meitene mēdz dažreiz sajaukt valodas, jo ģimenē runā divās valodās. Ģimenē nesen piedzima vēl viens bērns, tāpēc Sofijai patīk spēlēt ar lellēm, dziedāt viņām dziesmas, sarunāties un atdarinot pieaugušā darbības.

Līva- (2 gadi, 5 mēneši) meitene ir draudzīga, bet ļoti kautrīga. Vārdu krājums ir mazs, māk nosaukt tikai dažas lietas nosaukumus. Patīk piedalīties mūzikas un sporta nodarbības.

Līva rotaļājas tikai ar savām līdzī pašņemtājām mantām. Meitene neapmierinātību izrāda ar klusu raudāšanu, parasti to mēdz darīt, ja kāds grupas bērns aiztiek viņas mantas.

Elīna- (3 gadi) meitene ir gudra un draudzīga. Vārdu krājums ir plašs. Elīnai patīk dziedāt, ātri iegaumē īsus skaitāmpantus. Atbild uz jautājumiem un pati mēģina uzdot tos. Patīk skatīties attēlus un stāstīt, kas tajā redzams. Spēj nosaukt savu un grupas bērnu vārdus.

Jānis- (2 gadi, 1 mēnesis) zēns ir kluss un mierīgs, nelabprāt iesaistās rotaļās. Jānis nesen uzsāka nākt bērņudārzā. Pārsvarā vēlās spēlēties vienatņē, iespējams to var skaidrot, ka ģimenē viņš ir vienīgais bērņs. Vārdu krājumā ir tikai dažī vārdī. Zēns reti atsaucās uz savu vārdu, kā arī nesaprot vienkāršus skolotājas norādījumus.

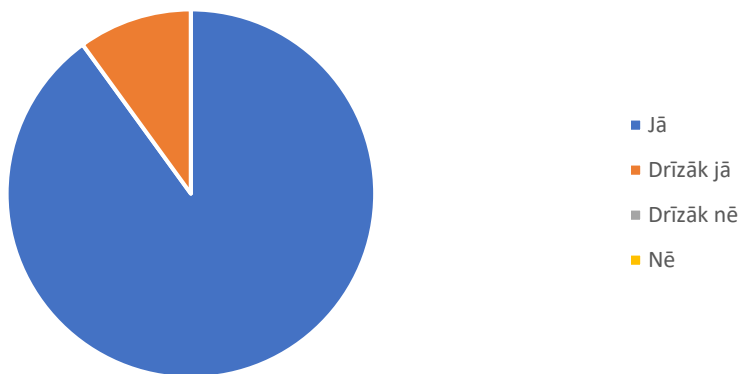
Kārlis- (2 gadi, 6 mēneši) zēns ir aktīvs, patīk rotaļas ar grupas biedriem. Kārlis tikai dažus vārdus izsaka skaidri, jo viņš mēdz noraut vārda galotņi. Ļoti patīk piedalīties, ja skolotāja dzied, bet vārdus atkārtot nevēlas. Ja zēns kļūst dusmīgs, viņš mēdz mētāt mantas un nodarīt pāri kādam no grupas bērņiem.

Daniels- (2 gadi, 2 mēneši) zēns ir mierīgs. Pārsvarā rotaļājās vienatņē vai ar noteiktu bērņu skaitu. Daniels runā “bēbīšu” valodā un spēj izteikt tikai dažus saprotamus vārdus. Aktīvi iesaistās mūzikas un sporta nodarbībās. Savukārt zēns negrib neko darīt un gaida, kad skolotāja izdarīs visu viņa vietā.

Dāvids- (2 gadi, 7 mēneši) zēns ir jauks un aktīvs. Nevar ilgstoši koncentrēt uzmanību, kā arī ātri zaudē interesi par mantu. Patīk rotaļāties ar visas grupas bērņiem. Patīk skatīties grāmatas un attēlus, klausīties skolotājas stāstījumā. Arī Dāvids neskaidri runā, bet darba autore ir ievērojusi, ka zēns vēlās runāt angļu valodā.

Empīriskajā pētījumā tika veikta 12 pirmsskolas pedagogu aptauja. Anketa sastāv no sešiem jautājumiem, no kuriem trīs bija slēgtie, kur respondenti varēja atbildēt uz iepriekš sagatavotiem atbilžu variantiem. Savukārt pārējie trīs jautājumi bija atvērtie, kuros respondenti varēja atbildēt brīvi paužot savu viedokli. Anketēšana notika, lai noskaidrotu pedagogu viedokli pēc pieredzes par pirkstiņrotaļu noderīgumu un nozīmi bērna runas attīstības veicināšanā.

Jūsaprāt, vai pirkstiņrotaļas veicina bērnu runas un valodas attīstību?

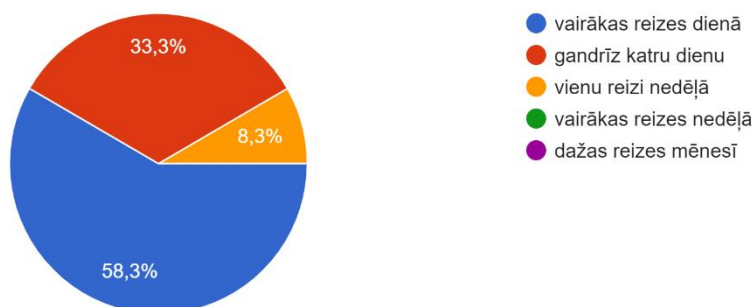

3.attēls. Aptaujas atbilžu sadalījums

Pirmais jautājums (sk. 3. attēlā)- “Jūsaprāt, vai pirkstiņrotaļas veicina bērnu runas un valodas attīstību”? Vairums respondentu 11(90%) atbildēja, ka pirkstiņrotaļas attīsta bērna runu un valodu. Tikai viens 1(8,3%) respondents atbildēja, ka drīzāk jā.

Cik bieži jūs izmantojat pirkstiņrotaļas?

12 atbildes

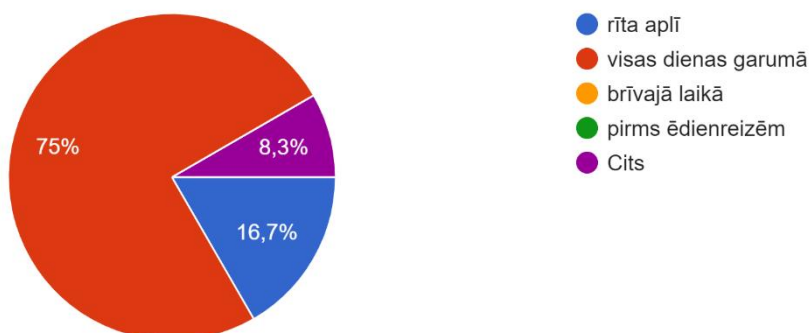

4. attēls. Aptaujas atbilžu sadalījums pēc pirkstiņrotaļas biežuma izmantošanas

Otrais jautājums (sk. 4. attēls) –“Cik bieži jūs izmantojat pirkstiņrotaļas?” Vairums 7(58,3%) respondentu atbildēja, ka pirkstiņrotaļas tiek izmantotas vairākas reizes dienā. Kā nākamais ko respondenti 4 (33,3%) atbildēja, ka pirkstiņrotaļas tiek izmantotas gandrīz katru dienu, un tikai 1(8,3%) respondentu atbildēja, ka vienreiz nedēļā.

Kuros dienas brīžos pirkstiņrotaļas tiek izmantotas?

12 atbildes

5. attēls Pirkstiņrotaļas izmantošana dienas laikā

Trešais jautājums (sk. 5. attēlu) – “Kuros dienas brīžos pirkstiņrotaļas tiek izmantotas?” Vairums 9 (75%) respondentu tāpat pirkstiņrotaļas izmanto visas dienas garumā. Salīdzinoši vienādi respondenti atbildējuši, ka pirkstiņrotaļas izmanto 2(16,7%) rīta aplī un citos 1(8,30%) dienas brīžos.

Ceturtais jautājums bija atvērtais- “Jūsaprāt, kādiem vecuma posmiem ir piemērotas pirkstiņrotaļas?” Visi respondenti atbildēja, ka pirkstiņrotaļas ir piemērotas visiem vecuma posmiem, bet īpaši jaunākajā vecumā, jo tad visstraujāk attīstās runas un valodas attīstība.

Piektais jautājums bija atvērtais- “Kādi nosacījumi, jūsaprāt, būtu jāievēro pirkstiņrotaļās, lai bērna runa attīstītos veiksmīgāk?” Respondentu atbildes:

- rotaļu veikt atraktīvi veicinot bērnu runāt līdzī;
- pirkstiņrotaļu regulāra izmantošana;
- izmantot skaitam pantus ar kustībām;
- viena un tā pati pirkstiņrotaļa jāatkārto vairākkārt;
- paskaidrojumi - skaidra dikcija;
- sākt ar vieglākajām, ievērojot bērnu vecumu;
- pareiza un nesasteigta vārdu izruna;

- atbilstoši bērna spējām konkrētā vecumposmā;
- precīza izruna;
- jācenšas ritmu izpildīt precīzāk, kā arī iegaumēt tekstu un izrunāt to pēc iespējas pareizi.

Sestais jautājums bija atvērtais jautājums- “Pēc cik ilga laika, jūsuprāt, ir attīstījusies bērna runa un valoda caur pirkstiņrotaļām?” Respondentu atbildes atšķīrās, divi respondenti atbildēja, ka tas atkarīgs no katra bērna individuālajām spējām. Nākamie trīs respondenti atbildēja, ka ar katru skandēto pirkstiņrotaļu bērns kaut ko iegūst un attīsta, bet tas lielā mērā ir atkarīgs cik bieži ikdienas rotaļnodarbībās viņas tiek izmantotas. Vēl trīs atbildēja, ka to varot pamanīt sākot ar nedēļu un līdz pat gadam, jo tas ir atkarīgs no katra bērna vēlmes piedalīties. Pārējiem respondentiem bija grūti atbildēt uz šo jautājumu, jo nebija bērnus novērojuši.

Anketēšanas metodes būtība ir gūt priekšstatu par citu pieredzi un novērojumiem pirkstiņrotaļu izmantošanā. Pedagogu anketēšanā iegūtie rezultāti sniedz darba autorei priekšrocību: izvēlēties efektīvākos veidus sekmīgai pirkstiņrotaļu izmantošanai sava pētījuma ietvaros. Pamantojoties uz skolotāju aptaujas datiem darba autore secina, ka pirkstiņrotaļas ir piemērotas visiem vecuma posmiem, bet visefektīvākās tās ir jaunākajā vecuma posmā. Līdz ar to darba autore rotaļās novēro divus līdz trīs gadus vecus bērnus, kad notiek būtiskākais bērna runas attīstības posms. Lielākoties pedagogi pirkstiņrotaļas izmanto visas dienas garumā, līdz ar to autore arī veiks tās visas dienas garumā dažādās dienas daļās, piemēram, gaidot brokastis, pusdienas, rīta aplī un roku mazgāšanas laikā. Izpildot pirkstiņrotaļas darba autore balstoties uz pedagoga atbildēm ievēro vairākus nosacījumus, piemēram, vienu rotaļu izpilda vairākas reizes, skaitām pantus skandē ar skaidru dīkciju un rotaļas izmanto atbilstoši vecuma posmam.

3.2 Pirkstiņu rotaļu kopa 2–3 gadus vecu bērnu runas attīstībā

Lai veicinātu bērna runas attīstību, tika atlasītas pirkstiņrotaļas, kuras ir atbilstošas bērna vecumam. Pētījumā tika izmantotas šādas pirkstiņrotaļas:

3. tabula. Rotaļa “Vāru, vāru pelei putru” (Brice, 2016, 101), sk. 2. pielikumā.

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.	Pedagogs aicina bērnus apsēsties savās vietās un uzdod jautājumu.	Vēro pedagoga kustības, ieklausās teiktajā un ar emocijām, darbību vai valodu piedalās rotaļā.
Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi.	“Vai jums garšo putra?” Sākumā rotaļu papildina ar rotaļlietu “pele” un uzdod jautājumu. “Kas pie mums ir atnācis?”	Atbild uz jautājumiem un nosauc pazīstamus priekšmetus.
Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.	Aicina bērnus izvārīt pelei putru. Skandē skaitāmpantu, kas papildināts ar kustībām.	
Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.	Apstaigā bērnus ar rotaļlietu “pele” un imitē putras ēšanu no katra bērna plaukostas.	

4. tabula. Rotaļa- “Rīta dziesmiņa” (Brice, 2016, 113), sk. 2. pielikumā.

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
<p>Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.</p> <p>Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi.</p> <p>Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.</p> <p>Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.</p>	<p>Pedagogs aicina bērnus pa logu vērot laikapstākļus un jautā:</p> <p>“Kāds šodien laukā laiks?”</p> <p>“Vai saulīte jau pamodusies?”</p> <p>Sagaida bērnu atbildes un pārrunā šodienas laikapstākļus.</p> <p>Mudina bērnus pavingrot ar rotaļlietu “saule”.</p> <p>Skandē dziesmu, kas papildināta ar kustībām.</p>	<p>Bērni pa logu vēro laikapstākļus un atbild uz jautājumiem.</p> <p>Vēro pedagoga kustības, ieklausās skandējumā un ar emocijām, darbību vai valodu piedalās rotaļā.</p>

5.tabula. Rotaļa- “Cepu, cepu kukulīti” (Brice, 2010, 52), sk. 2. pielikumā.

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
<p>Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.</p> <p>Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.</p>	<p>Pedagogs aicina bērnus sasēsties pie galda un parāda dažādas maizes (baltmaizi, rupjmaizi, saldkābmaizi, ogu maizi).</p> <p>Rosina bērnus izcept kukulīti.</p> <p>Skandē pantiņu ar kustībām.</p> <p>Pēc rotaļas aicina bērnus pagaršot un pasmaržot maizi.</p> <p>Jautā: “Kura maize jums garšo vislabāk?”</p>	<p>Ieklausās pedagoga teiktajā un reaģē uz to ar emocijām, darbību vai valodu.</p> <p>Bērni degustē maizi.</p>

6. tabula. Rotaļa- “Mazgāšanās” (Brice, 2016, 16), sk. 2. pielikuma.

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
<p>Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.</p> <p>Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.</p> <p>Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.</p>	<p>Pēc brokastīm pedagogs aicina bērnus atbildēt uz jautājumu:</p> <p>“Kāpēc jāmazgā rokas un mute?”</p> <p>“Vai jums ir tīras rokas?”</p> <p>Sagaida bērnu atbildes un aicina nomazgāties.</p> <p>Skandējot pantiņu pedagogs rāda kustības kā pareizi jāmazgā rokas un mute.</p>	<p>Pievērš uzmanību pedagoga teiktajam un atbild uz jautājumiem.</p> <p>Aktivitāte notiek ar praktisku darbošanos, bērni mazgā rokas un atkārto pedagoga kustības un vārdus.</p>

7. tabula. Rotaļa- “Balons” (Brice, 2016, 62), sk. 2. pielikumā.

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
<p>Klausās un atkārto dzirdētās skaņas.</p> <p>Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.</p> <p>Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.</p>	<p>Pedagogs aicina bērnus sastāties aplī un sadoties rokās.</p> <p>Uzdod jautājumu: “Kādā krāsā pūtīsim balonu?”</p> <p>Aicina bērnus krāsu izvēlēties no kāda bērna apģērba. Sagaida atbildes un rosina bērnus uzpūst balonu.</p> <p>Skandē skaitāmpantu, kas papildināts ar kustībām.</p>	<p>Bērni atbild uz pedagoga jautājumiem.</p> <p>Atdarina pedagoga kustības un skaita līdž.</p>

3.3. Iegūto rezultātu apkopojums un analīze

Darba autore, lai uzzinātu, kā pirkstiņrotaļas ir veicinājušas bērnu runas attīstību, veica atkārtotu bērnu novērošanu pētījuma beigās. Pēc iegūtajiem datiem tika noskaidrots bērna runas raksturojums un iegūtie rezultāti parādīti 8.tabulā.

8.tabula. Bērnu runas raksturojums pētījuma beigās

Bērna vārdi	Vārdos vai neverbāli pauž emocijas	Klausās un atkārtoti dzirdētās skaņas	Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu	Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem	Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi
Bruno	A	PA	A	A	A
Natālija	TA	TA	TA	TA	TA
Sofija	A	PA	A	A	A
Līva	TA	A	TA	TA	TA
Elīna	PA	PA	PA	PA	A
Jānis	TA	TA	TA	TA	TA
Kārlis	TA	TA	TA	TA	TA
Daniels	TA	TA	TA	TA	TA
Dāvids	TA	A	TA	TA	TA

SA- sācis apgūt, TA- turpina apgūt, A- apguvis, PA- padziļināti apguvis.

Pēc tabulā atpoguļotajiem datiem autore secina, ka pirkstiņrotaļas izmantošana ir uzlabojusi bērna runu. Tie bērni, kuri nāk regulāri uz pirmsskolas izglītības iestādi, viņiem šie rezultāti uzlabojās daudz straujāk, nekā tiem bērniem, kuri izglītības iestādi apmeklē reti.

Pētījuma beigās novērojot bērnus, gan rotaļās, gan arī vadoties pēc kritēriju rezultātiem, autore veica atkārtotu bērna raksturojumu.

Bruno- zēns sāk saprast, ka emocijas var paust vārdos, bet joprojām vēlās uzmanību pievērst ar skaļu kliegšanu. Labi padodas atdarināt skaņas un kustības. Ir uzlabojusies koncentrēšanas spējas, ilgāku laiku var koncentrēt uzmanību uz vienu konkrētu lietu vai darbību. Bruno izglītības iestādi apmeklē jau otro gadu, tāpēc viņš šīs prasmes apgūst ātrāk.

Natālija- meitene ir kļuvusi drošāka, sākusi rotaļāties ar grupas biedriem. Padodas saklausīt un atdarināt dzirdētās skaņas. Kā arī mēģina atdarināt atsevišķus dzirdētos vārdus. Natālija lēnām apgūst visas pieminētās prasmes.

Sofija- meitenei labi padodas atdarināt pirkstiņrotaļas kustības un vārdus. Ar prieku iesaistās visās skolotājas organizētās rotaļās un darbībās. Meitene regulāri apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, iespējams, tāpēc strauji attīstās šīs prasmes.

Līva- meitene vairs nav tik kautrīga, drošāk piedalās skolotājas organizētās rotaļās. Cītīgi klausās skolotājā un mēģina atdarināt dzirdētās skaņas un vārdus. Līvai pakāpeniski palielinās vārdu krājums, līdz ar to viņa spēj vairāk atkārtot skolotājas teikto.

Elīna- meitene ātri iegaumē pirkstiņrotaļu tekstu, patīk piedalīties visās skolotājas organizētās darbībās. Elīna ir kļuvusi vēl aktīvāka, vēlās visu izdarīt pirmā. Priecājas par saviem panākumiem un lepojas ar sevi.

Jānis- zēns ir nesen sācis apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi un pilnībā nav adoptējies. Bet pakāpeniski viņš ir iemācījies klausīties skolotājas teiktajā un mēģina atdarināt rādītās kustības un atsevišķas skaņas vai vārdus. Joprojām uzmanību nevar ilgstoši noturēt un ātri zaudē interesi.

Kārlis- bērns reti apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, iespējams, tāpēc viņam šos kritērijus ir grūtāk apgūt. Zēnam ir uzlabojusies vārda izruna, bet joprojām vēlās apraut vārda galotnes. Ar lielāku interesi klausās un vēro skolotājas rādītās kustības. Mēģina atdarināt vārdus un skaņas.

Daniels- zēns ir iemācījies kontaktēties ar grupas bērniem. Daniels ir kļuvis atvērtāks, vēlās piedalīties skolotājas organizētās rotaļās. Sāk ieklausīties tekstā un reaģē ar emocijām un kustībām. Ir kļuvis nedaudz patstāvīgāks, vēlās vairāk darīt pats.

Dāvids- zēnam uzlabojusies koncentrēšanās spējas var ilgāku laiku koncentrēt uzmanību. Patīk atdarināt skolotājas rādītās kustības un skaņas. Ir sācis nedaudz skaidrāk runāt.

Novērošanas laikā būtiski uzlabojās runas attīstība, bērni spēj skaidrāk izteikt vārdus un ir paplašinājies vārdu krājums. Ja sākotnēji tika novērots, ka bērni rotaļā pārsvarā piedalās tikai ar kustībām, tad pētījuma beigās viņi jau rotaļā piedalījās ar kustībām un vārdiem. Bērni kļuvuši drošāki, aktīvāki un ilgāk spēj koncentrēt uzmanību. Tie bērni, kuri pirmsskolas iestādē mazāk piedalījās rotaļās, pēc vecāku teiktā to atkārtoja mājās, gan ar kustībām, gan ar vārdiem.

Secinājumi

1. Runa ir cilvēka darbības veids, kurā viņš sazinās ar līdzcilvēkiem paužot savas domas un jūtas. Komunicējot informācija nonāk no vienas personas uz otru personu. Ir svarīgi, kādā veidā cilvēks nodod informāciju un kā to uztver viņa runas partneris.
2. Bērna runas apguve norit nepārtraukti, bet vissvarīgākais posms ir jaunākajā vecumā, jo tad visstraujāk attīstās runas un valodas attīstība. Runas attīstība katram bērnam atšķiras, jo to var ietekmēt vairāki faktori. Mazs bērns ir atdarinātājs, un runu viņš apgūst sarunājoties.
3. Runas attīstības vecumā bērnam patīk rotaļāties, jo šajā vecumā rotaļa ir bērna ikdiena. Iz-mantojot rotaļu, viņš attīstās, izzina pasauli un līdzcilvēkus. Bērns rotaļājoties jūtās emoci-onāli drošs un izjūt patīkamu komfortu.
4. Lielākoties 2-3 gadus veci bērni šajā vecuma posmā apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, tāpēc galvenais pedagoga uzdevums ir bērniem palīdzēt apgūt valodas un runas attīstību. Viens no veidiem kā pedagogs var attīstīt bērna runu ir pirkstiņrotaļas.
5. Pirkstiņrotaļas ir skaitāmpanti, kas papildināti ar kustībām. Zinātnieki ir pierādījuši, ka kus-tinot pirkstus attīstās smalkā roku muskulatūra, kas savstarpēji ir saistīta ar valodas un rak-stītprasmes apguvi.
6. Lai pirkstiņrotaļas veicinātu bērna runu, pedagogam jāievēro rotaļas nosacījumi. Izpildot pirkstiņrotaļu, vēlams to pasniegt tā, lai bērnam par to rastos interese, vēlme piedalīties un arī būtiski viņu iedrošināt nebaidīties atkārtot vārdus. Skaitāmpanta vārdus izrunāt ar skaidru dikciju, jo dzirdot skaidri izteiktus vārdus bērns mācās tos iegaumēt pareizi un tādā veidā viņš apgūst pareizu vārda izrunu. Pirkstiņrotaļas tekstu runāt lēni, jo ātri runājot bērns nespēs uztvert katru izteikto vārdu.
7. Bērnam dzirdot un atkārtojot pirkstiņrotaļas skandētos vārdus, tiek iepazīti jauni vārdi un tādā veidā tiek paplašināts vārdu krājums. Vairākkārtīgi izpildītas pirkstiņrotaļas bērnam ļauj tās ātrāk iegaumēt un atkārtot, jo regulāri dzirdot vienus un tos pašus vārdus, bērni tos labāk atceras.
8. Pēc skolotāju aptaujas datiem var secināt, ka pirkstiņrotaļu izmantošana veicina bērna runas apguvi, tāpēc skolotājas rotaļas izpilda visas dienas garumā.
9. Ar pirkstiņrotaļas palīdzību ir attīstījusies ne tikai bērna runa, bet tajā arī viņš apgūst kon-centrēšanās spējas, atmiņu, domāšanu un saskarsmes prasmes. Rotaļa, kurā tiek iekļauta

praktiskā darbošanās bērniem veicinās domāšanu un atmiņu. Domāšanu un atmiņu var attīstīt, ja bērni atkārto pirkstiņrotaļu paši. Savukārt saskarsmes prasmes veicinās, ja rotaļā bērni skandēs pantiņu pa pāriem vai nelielās grupās. Darba autore secina, ka bērna koncentrēšanās būs noturīgāka, ja pirkstiņrotaļā tiks iekļautas rotaļlietas, skaņu instrumenti un rotaļa tiks izdziedāta.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Alekse, I. (2003). *Runātprasme*. Rīga: RaKa.
2. Auziņa, I., Levāne- Petrova, K., Saulīte, B. (2017). Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā III. *Morfoloģiski marķēta longitūdināla bērnu runas korpusa izmantošana valodas izpētē*. Rīga: Zinātne. 98 lpp.
3. Avotiņa, L. (2018). Kādēļ jāveicina kustības un pirkstiņi jāvingrina jau pirmsskolā. *Vecākiem*, 19(120), 2 lpp.
4. Bāra, A. (2016). *Runā ar mani, māmiņ!* Rīga: Zvaigzne ABC.
5. Brice, B. (2010). *Tipu tapu dziesmiņa*. Rīga: RaKa.
6. Brice, B. (2016). *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: RaKa.
7. Brice, B. (2017). *Visi desmit spēlējās*. Rīga: Zvaigzne ABC.
8. Čuba, N. (2013). *Plaukstiņas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
9. Dubkēvičs, L. (2006). *Saskarsme audzēkņiem*. Rīga: Jumprava.
10. Dzintere, D. Krinkele, V. Lūciņa, Z. Gailuma, Z. Neļjodova, O. Liepiņa, T. Freiberga, I. (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: SIA Izglītības soli.
11. Dzintere, D. Stangaine, I. (2005) *Rotaļa- bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa.
12. Dzintere, D., Markus, D., Degtjarjova, I., Grigorjevs., Freiberga, I., Zīriņa, T....Tūbele, S. (2007) *Vecuma grupas īpatnības Latvijā: Lingvistiskais, sociālais un kultūras aspekts*. Rīga: Izglītības soli.
13. Dzintere, D., Stangaine, I., Augskalene, D. (2014). *Bērnu komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga: RaKa.
14. Golubina, V. (2007) *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības soli.
15. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija. Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija*. ISBN 978-9984-44-215-0 Pieejams: <http://books.rta.lv/index.php/RTA/catalog/book/7>

16. Kaņepēja, R., Lieģeniece, D., Mangule, I., Ukstiņa, R., Dzintere, D., Stangaine, I..., Gaugere, Z. (2012) *Ceļā uz skolu*. Rīga: Zvaigzne ABC.
17. Mārtinsone, K., Pipere, A., Kristapsone, S., Mihailovs, I. J., Sīle, V., Sīlis, V.... Olsena, S. (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģija, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa.
18. Miltiņa, I. (2005) *Skaņu izrunas traucējumi*. Rīga: RaKa.
19. Miltiņa, I., Skribanovska, Z. (2020). *Saistītās runas sekmēšana*. Rīga: Raka.
20. Narnicka, S., Fjodorova, O. (2009) *Ideju krātuve pirmsskolai 1. 1-3 gadus vecu bērnu valodas attīstība*. Rīga: Zvaigzne ABC.
21. Programma runas attīstīšanai pirmsskolas vecuma bērniem. (2011). Davgavpils. Iegūts no: http://liesmina.lv/Media/Default/dokumenti/Runas_attistisanas_programma.pdf
22. Prudņikova, I. (2004) *Montesori pedagogija ikdienā*. Rīga: RaKa.
23. Saukāne, I. (2011). *Skolēnu runas kultūras attīstīšana*. Iegūts no: https://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/33489/mod_resource/content/0/Irita_Saukane/Ieguldijums_tava_nakotne/6.pdf
24. Skola 2030. (2018). *Pirmsskolas mācību programma*. Valsts izglītības satura centrs. Iegūts no: <https://mape.skola2030.lv/resources/10>
25. Skujiņa, V. Anspoka, Z., Kalniņa, V., Šalme, A. (2011). *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Jelgavas tipogrāfija. ISBN 978-9984-815-44-2 Iegūts no: <https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/08-Vardnica.pdf>
26. Skujiņa, V., Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Blinkena, A. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā*. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC izdevniecība.
27. Stangaine, I. (2014). *Pedagoģijas doktora grāda iegūšanai pirmsskolas pedagoģijas apakšnozarē*. RPIVA. Rīga. Latvija
28. Šternfelde, I. (2017). *Sīkās motorikas attīstīšana pirmsskolas vecuma bērniem*. Rīga: Pētergailis
29. Tūbele, S. (2002). *Skolēna runas attīstības vērtēšana*. Rīga: RaKa.
30. Zaķe, I. (2000). *Logopēdiskās spēles un vingrinājumi*. Rīga: Izglītības solī
31. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa.

32. Анатольевна Т. И. (2013). *Психологическая характеристика речи*. Извлечено из: <https://nsportal.ru/vuz/pedagogicheskie-nauki/library/2013/12/09/psikhologicheskaya-kharakteristika-rechi>
33. Берникова, С. Г. (2018). Методические рекомендации: *Роль пальчиковых игр в развитии речи ребёнка*. Извлечено из: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fxn--j1ahfl.xn--p1ai%2Fdata%2Ffiles%2Fdocs%2F5beba5ab0e3cf.doc&wdOrigin=BROWSE-LINK>
34. Владимирович Евтихов, О. (2021). *Главные элементы эффективной профессиональной речи*. Извлечено из: <http://www.elitarium.ru/rech-obshchenie-sobesednik-golos-intonaciya-vnimanie-informaciya-mysl-vopros-kontakt-vozdjeystvie-soobshchenie-slushanie-kommunikaciya/>
35. Истоминой, О. А., Павловского, В. В. (2007) *Виды и особенности речи*. Извлечено из: <https://txtb.ru/146/34.html>
36. Сергеевна, Л. Р. (2018). *Этапы развития речи*. Извлечено из: [Этапы развития речи \(yaroslavl.ru\)](https://yaroslavl.ru)
37. Шалаева, О. (2017) *Пальчиковые игры как средство развития эмоциональной и познавательной активности детей 2-3 лет (первая младшая группа)*. Извлечено из: <https://www.maam.ru/detskijasad/-palchikovye-igry-kak-sredstvo-razvitiya-yemocionalno-poznavatelnoi-dejatelnosti-detei-2-3-let-pervaja-mladshaja-grupa.html>

Pielikums

1. pielikums. **Novērošanas gaita**

Rotaļa- "Lietus" (sk. 2. pielikumā).

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
<p>Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.</p> <p>Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi.</p> <p>Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.</p> <p>Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.</p> <p>Klausās un atkārto dzirdētās skaņas.</p>	<p>Pedagogs aicina bērnus noskaidrot kādi laikapstākļi ir šodien un jautā: "Kāds šodien laukā laiks?" "Vai jums patīk lietus?"</p> <p>Sagaida bērnu atbildes un pārrunā redzēto.</p> <p>Aicina bērnus ieklausīties lietus radītajās skaņās.</p> <p>Skandē skaitāmpantu, kas papildināta ar kustībām.</p>	<p>Bērni pa logu vēro laikapstākļus un atbild uz jautājumiem.</p> <p>Vēro pedagoga kustības, ieklausās skandējumā un ar emocijām, darbību vai valodu piedalās rotaļā.</p>

Rotaļa- "Koki vētrā". (sk. 2.pielikumā).

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība	Bērna darbība
<p>Atbild uz jautājumu ar darbību vai vārdiem.</p> <p>Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi.</p> <p>Ieklausās tekstā, reaģē uz to ar emocijām, darbību un valodu.</p> <p>Vārdos vai neverbāli pauž emocijas.</p> <p>Klausās un atkārto dzirdētās skaņas.</p>	<p>Pedagogs aicina bērnus noskaidrot kādi laikapstākļi ir šodien un jautā: "Kāds šodien laukā laiks?"</p> <p>Sagaida bērnu atbildes un pārrunā redzēto. Aicina bērnus ieklausīties vēja radītajās skaņās. Skandē skaitāmpantu, kas papildināta ar kustībām.</p>	<p>Bērni pa logu vēro laikapstākļus un atbild uz jautājumiem. Vēro pedagoga kustības, ieklausās skandējumā un ar emocijām, darbību vai valodu piedalās rotaļā.</p>

2. pielikums. Pētījumā izmantotās rotaļas

“Lietus”

Pik, pik, pik, pik, pik, pik- *(ar pirkstu galiem viegli bungo pa grīdu)*

Pirmās lietus lāses krīt.

Pak, pak, pak, pak, pak, pak- *(Ar pirkstu kauliņiem viegli bungo pa grīdu)*

Tūlīt laukā viss būs slapjš! *(Imitē ezi; saākē saliektus abu roku pirkstus)*

Slapjā zālē ežuks pukšķ. *(Īkšķus izstiepj blakus vienu otram).*

(Brice, 2017, 11)

“Koki vētrā”

Stipri vētra šūpo kokus, *(Šūpo virs galvām paceltas rokas)*

Vētrā salūst zaru rokas. *(Ar roku kustībām imitē zaru lūšanu: strauji noliec plaukstu, tad roku līdz elkonim, pēc tam piekļauj roku sānam)*

Vējš tik pūš un pūš, un pūš, *(ar mutes kustībām imitē vēja pūšanu)*

Cits pēc sita koki lūst. *(nokrīt uz paklāja, paliek nekustīgi- kā koki).*

(Brice, 2017, 24)

“Rīta dziesmiņa”

Kad saulīte mosties sāk, mēs varam vingrot sākt.

Ar pirkstņiem, ar pirkstņiem ar mazajiem pirkstņiem.

(vienlaicīgi kustina abu roku pirkstus)

Ar kājiņām, ar kājiņām ar mazām kājiņām.

(soļojām uz vietas)

Kad saulīte mosties sāk, mēs varam vingrot sākt.

Ar rociņām, ar rociņām, ar mazām rociņām.

(plaukšķinām rociņas)

Kad saulīte mosties sāk, mēs varam vingrot sākt.

Ar galviņu, ar galviņu, ar mazo galviņu.

(liecam galvu uz vienu pusi un pēc tam uz otru)

(Brice, 2016, 113)

“Vāru, vāru pelei putru”

Vāru, vāru pelei putru,

(maisa ar rādītājpirkstu plaukstā)

Pieci milti katlā,

(pieskaras pie katra pirksta ar rādītājpirkstu)

Ar astīti pamaisīju,

(ar otras rokas mazo pirkstiņu pakutina plaukstu)

Ar snīpīti pasmēķēju,

(pieliek plaukstiņu pie deguna)

Ņam, ņam, ņam.

(imitē ēšanu)

(Brice, 2016, 101)

”Mazgāšanās”

Roka roku mazgājas,

Kas mutīti nomazgās?

(Skandējot tekstu, atdarina mazgāšanās kustības).

Tām pašām rociņām

Ir mutīte jāmazgā.

(Brice, 2016, 16)

“Balons”

Pūšam, pūšam balonu- *(rokas pie mutes, rāda, ka “pūš” balonu)*
Lielu tādu apaļu. *(rāda cik liels būs balons- izpleš rokas veidojot apli)*
Atlido te odiņš mazs-īī *(izrūnā īī no klusa čuksta līdz skaļam saucienam)*
Pārplīst balons- tas nekas. *(sasit plaukstas un izteiksmīgi atmet ar roku)*
(Brice, 2016, 62)

“Cepu, cepu kukulīti”

Cepu, cepu kukulīti, *(plaušķina plaukstas)*
Citus lielus, citus mazus. *(rāda liels un mazs)*
Vienu došu māmiņai, *(rokas pastiepj uz priekšu)*
Vienu došu tētiņam, *(rokas pastiepj uz sāniem)*
Ja vēl drusku atliksies, *(ar pirkstiem norāda mazs)*
Pati gardi apēdīšu: ņam, ņam, ņam! *(imitē ēšanu).*
(Brice, 2010, 52)

Aptauja par bērna runas attīstību caur pirkstiņrotaļām.

1. Jūsaprāt, vai pirkstiņrotaļas veicina bērnu runas un valodas attīstību?

Atzīmējiet tikai vienu variantu.

- Jā
 Dzīzāk jā
 Drīzāk nē
 Nē

2. Cik bieži jūs izmantojat pirkstiņrotaļas?

Atzīmējiet tikai vienu variantu.

- vairākas reizes dienā
 gandrīz katru dienu
 vienu reizi nedēļā
 vairākas reizes nedēļā
 dažas reizes mēnesī
 Citas: _____

3. Kuros dienas brīžos pirkstiņrotaļas tiek izmantotas?

Atzīmējiet tikai vienu variantu.

- rīta aplī
 visas dienas garumā
 brīvajā laikā
 pirms ēdienreizēm
 Cits

4. Jūsaprāt, kādiem vecuma posmiem ir piemērotas pirkstiņrotaļas?

5. Kādi nosacījumi, jūsaprāt, būtu jāievēro pirkstiņrotaļās, lai bērna runa attīstītos veiksmīgāk?

6. Pēc cik ilga laika, jūsaprāt, ir attīstījies bērna runa un valoda caur pirkstiņrotaļām?

Uzņēmums Google nav šī satura autors un to neatbalsta.

Google Veidlapas

Kvalifikācijas darbs „2-3 gadus vecu bērnu runas attīstības veicināšana, izmantojot pirkstiņrotaļas” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Ketija Brinfelde

(vārds, uzvārds)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: Dr. paed., docente Līga Āboltiņa

(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU.